

ORGANIZACIONO, IDEJNO-POLITIČKO I STRUČNO UČVRŠĆIVANJE BRIGADE

Brigada je u prvim mesecima često menjala organizacionu strukturu. Uzrok tome su česte promene situacije, marševi i borbe. Nedostajalo je vremena za intenzivan rad na polju vojnostručnog, idejno-političkog i kulturno-prosvetnog uzdizanja njenih boraca i starešina. Tek zimi 1943/1944. godine brigada je dobila priliku da se organizaciono sredi i da sa borcima organizuje planski rad na svim područjima.

Organizaciona struktura

Brigada se postepeno razvijala od partizanske do prave vojne jedinice. U početku je imala dosta uprošćenu organizacionu strukturu. Tri (neko vreme samo dva) bataljona po tri čete, u svakoj četi po tri voda, a u vodu po tri odeljenja. Brigada, osim bataljona, nije raspolagala nikakvim specijalnim jedinicama ili odsecima.

Tek krajem oktobra i početkom novembra 1943. godine, kada se brigada povećala na pet bataljona, formirane su neke specijalne jedinice (štabna patrola, dopunska četa, pionirska četa i prateća četa) i odseci.

Početkom januara 1944. godine brigada je imala četiri bataljona, jer je 3. bataljon, posle katastrofe na Pokljuci, bio sveden na jednu četu koja je priključena pratećoj četi.

Međutim, iz tako formiranog pratećeg bataljona Stab divizije je krajem januara uzeo pedeset najboljih boraca zajedno sa komandom bataljona, pa ih u skladu sa naredbom 9. korpusa kao Korušku četu poslao u Korušku. Ostatak pratećeg bataljona povučen je u diviziju kao jezgro divizijske prateće čete.

Novi 3. bataljon ponovo je formiran 10. februara 1944. godine od 1. čete 2. bataljona i 3. čete 4. bataljona.

Otprilike u isto vreme je štabna patrola prerasla u štabnu četu. Dopunska četa bila je ukinuta s obzirom na to da se kod Štaba divizije formirao poseban centar za prihvatanje i pripremu novomobilisanih boraca. Komanda brigade je formirala dve nove specijalne jedinice: izviđački (obaveštajni) vod i vod za vezu.

Takva organizaciona struktura brigade se, sa manjim promenama (u proljeće 1944. je ukinut još jedan bataljon, pa je brigada do završetka rata ostala sa tri bataljona), održala sve do kraja rata.

Mnogo veće oscilacije bile su u pogledu brojnog stanja brigade. U početku brigada je imala oko 500 — 600 boraca. Posle Zirovskog vrha i odlaska u Notranjsko njeno brojno stanje se smanjuje na skoro trećinu da bi posle kapitulacije Italije, mobilizacijom u Kočevju, ponovo imala oko 800 boraca. Već nakon 14 dana ponovo pada na 200 boraca sa kojima se brigada vraća u Gorenjsko. Spajanjem sa Dolomitskim odredom i Tolminskom brigadom brigada je porasla na više od 800 boraca, ali se njeno brojno stanje usled gubitaka u borbama brzo smanjivalo. Međutim, gubici u borbama nisu jedini razlog opadanja broja boraca. Brigada je, naime, u to vreme važila za najiskusniju brigadu u 31. diviziji, pa su specijalne divizijske jedinice, neke druge jedinice (Koruška četa), rukovodstva raznih škola, kurseva, pozadinskih ustanova itd. formirana skoro isključivo od ljudstva Prešernove brigade.

Na taj način brojno stanje brigade je spalo na 300—400 boraca. Mobilizacijom se ono ponovo povećavalo, tako da se sve do završetka rata održavalo u granicama od 400 do 600 boraca.

Sto se starešina tiče, odeljenjem je komandovao desetar, a vodom vodnik i politički delegat. Četna komanda je bila sastavljena od komandira, političkog komesara i nji-

hovich zamenika. Isti sastav je imala i komanda bataljona. Komanda brigde je imala pet članova: komandanta, političkog komesara, njihove zamenike i načelnika štaba.⁸⁸

U štabu brigade su postojali sledeći odseci: operativni, obaveštajni, za vezu, ekonomski, sanitetski, propagandni, tehnički, administrativni, minersko-pionirski i kadrovski odsek, a pored njih još i vojni sud.

U bataljonima postoje referent i obaveštajni odsek (kasnije je bio ukinut), a u četama bolničari i obaveštajci. U štabu bataljona i u štabu brigade nalazio se i sekretar SKOJ-a.

Operativni odsek se bavio pripremom akcija, sastavljanjem borbenih zapovesti, pisanjem raznih izveštaja i pitanjima nastave jedinica.

Obaveštajni odsek je preko obaveštajaca iz obaveštajnog voda i obaveštajaca u bataljonima i četama prikupljao podatke o neprijatelju i stanju na terenu. Do tih podataka obaveštajna služba je dolazila i putem povezivanja sa terenskom obaveštajnom službom i političkim radnicima. Kasnije su komande divizija i korpusa na čitavoj teritoriji organizovale stalne obaveštajne punktove, koji su sa višim komandama bili povezani telefonom ili radiom, pa se tako nije osećala potreba za tako jakim obaveštajnim organima u brigadama, bataljonima i četama.

Komanda brigade je vezu sa komandama bataljona i komandom divizije u početku održavala isključivo kuririma, a kasnije i žičnim sredstvima veze. Za vezu sa bataljonima upotrebljavani su signalni barjači, signalne lampe i rakete. Od maja 1944. godine veza između komandi brigada i komande divizije, odnosno korpusa, održavala se i preko radija.

Ekonomski odsek se brinuo za snabdevanje boraca namirnicama, odećom, obućom i ostalom opremom i za održavanje opreme zbog čega je u pozadini formirao odgovarajuće radionice, a brigadne i bataljonske komore popunio najnužnijim zanatlijama (obučari, krojači, berberi

⁸⁸ Krajem januara se iz bolnice vratio komandant Rudolf Hribernik Svarun. Politički komesar brigade u to vreme je bio Ludvik Petelinšek Črt, njegov zamenik Frane Copi Borotin, zamenik komandanta Franc Jernejc Milče, a načelnik štaba Franc Jerreb Slavko.

itd.). Na terenu gde se brigada nalazila intendanti su se povezivali sa terenskim ekonomskim komisijama (organima narodnih odbora) i samo preko njih vršili otkup uz naplatu ili potvrdu i rekviziciju (na osnovu presude vojnog suda).

Sanitetski odsek u štabu brigade, referenti u bataljonima i bolničari u četama brinuli su se za prvu pomoć i evakuaciju ranjenika i bolesnika u stacionarne bolnice ili pokretne bolnice kod štaba divizije, pa i za lečenje lakših bolesnika i održavanje higijene u jedinicama.

Propagandni odsek je bio nosilac kulturno-prosvetnog rada u jedinicama brigade, pa je zbog toga organizovao kulturne večeri, mitinge, štampu itd., a svoju delatnost proširivao i na civilno stanovništvo.

Tehnički odsek se brinuo za održavanje i opravku oružja, dok se kadrovski odsek bavio evidencijom boraca i starešina i njihovim upućivanjem u škole i kurseve.⁸⁹

Vojnostručno

osposobljavanje

Mada je zbog čestih pokreta, borbi i angažovanja boraca na raznim službama (straže, patrole, zasede, snabdevanje itd.) nedostajalo vremena, ipak se velika pažnja posvećivala vojnostručnom uzdizanju boraca i njihovih starešina. Ovo tim više što većina od njih pre stupanja u NOV nije služila vojsku, a i oni koji su je služili nisu imali nikakvog znanja o partizanskom načinu ratovanja.

Stoga se u četama redovno — osim u slučajevima kada se jedinica nalazila na maršu, u borbi ili se neposredno posle borbe ili marša odmarala — izvodila obuka, pre svega, iz stražarske službe, patroliranja, zaseda, napada na utvrđenja, sadejstva između jedinica itd. Nastavom su rukovodile neposredne starešine — desetari, vodnici, komandiri četa i komandanti bataljona.

Još značajnije od izvođenja obuke sa vojnicima bilo je stručno uzdizanje njihovih starešina. Među njima je

⁸⁹ Zb. VI, knj. 9, dok. 50 i 65; Zb. VI, knj. 10, dok. 50; IIRP, fase. 280-1 (dopis štaba 26. divizije »Triglavska« od 13. 12. 1943); IIRP, fase. 280-V (Naredba štaba Preš. br. od 19. 1. 1944); Politički dnevnik.

bilo veoma malo rezervnih oficira ili podoficira, pa čak i bivših vojnika. To su bili, uglavnom, mladi, hrabri i snalažljivi borci, koji su se, zahvaljujući svojoj sposobnosti i hrabrosti, uzdigli na komandne položaje a da pri tome nisu imali dovoljno vojnostručnog znanja.

Radi stručnog osposobljavanja starešina krajem oktobra 1943. godine formiran je kod štaba Triglavske divizije kurs za niži vojni kadar, a u decembru i poseban kurs za signaliste.

To je bio tek početak. Nekoliko meseci kasnije počela je rad korpusna oficirska i podoficirska škola sa nizom raznih kurseva (pešadijski, artiljerijski, minerski, obaveštajni itd.). Tu su se školovali vodne i četne starešine, a bataljonski i brigadni vojni rukovodioci odlazili su u višu oficirsku školu kod Glavnog štaba NOV i POS u Dolenjskom. Uskoro više nije bilo starešine koji nije imao jednu od tih škola ili kurseva. Pored toga, naši su štabovi izdaval i razne vojnostručne publikacije, tako da su vojne starešine imale mogućnost da individualnim ili grupnim izučavanjem tih materijala podižu svoje stručno znanje.

Idejno-politički rad

Narodnooslobodilačka vojska je mogla da se održi i uspešno dejstvuje zahvaljujući velikoj svesti njenih boraca i stanovništva, kao i rešenosti da se izbore za nacionalnu slobodu i bolje uslove života posle završenog rata. Otuda proizlazi i značaj političkog rada na jačanju i daljem razvoju naše vojske.

Jedna od najznačajnijih formi političkog rada bila je skoro svakodnevna politička nastava, kojom su rukovodili politički delegati vodova i politički komesari četa i bataljona. Nastava se obično održavala po četama, a rede po bataljonima. Na nastavi se raspravljalo o raznim pitanjima i problemima. Borci su se najviše interesovali za odnose između saveznika, za sudbinu Slovenačkog primorja i Koroške, za emigrantsku jugoslovensku vladu i njene namere da se pomoću saveznika sa Zapada vrati u zemlju, za sudbinu kolaboracionista, za život i društveno uređenje u

Sovjetskom Savezu, za uređenje nove Jugoslavije itd., a, pre svega, za najnoviju situaciju na frontovima.

Međutim, predmet rasprave na političkoj nastavi bila su i sasvim »vojna« pitanja, kao što su disciplina, savesno obavljanje stražarske i ostalih službi, analiza raznih akcija i borbi, potreba za budnošću i raskrinkavanjem neprijateljskih agenata u svojim redovima itd. Poseban problem je bio lokalpatriotizam, koji se ogledao naročito u tome što su se pojedini borci bez pitanja udaljavali iz svojih jedinica i vraćali svojim kućama čim bi se jedinica našla u teškoj situaciji ili odlazila na kakav drugi sektor.

Težište političkog rada bilo je na partijskim i skojevskim organizacijama, kojima su rukovodili zamenici političkih komesara četa, bataljona i brigade, odnosno sekretari SKOJ-a bataljona i brigade. U Partiju i SKOJ su primani najbolji borci, koji od toga nisu mogli očekivati nikakve privilegije, nego samo još veće obaveze. Uprkos tome nije bilo borca koji ne bi bio spreman da učini sve što je u njegovoj moći da bude primljen u Partiju ili SKOJ. Krajem aprila 1944. godine u Prešernovoj brigadi bilo je ukupno 174 člana KPJ, 27 kandidata za članove KPJ i 133 člana SKOJ-a — ukupno 334 organizovana borca, što znači dve trećine od ukupnog broja boraca Prešernove brigade.⁹¹

Osnovna partijska organizacija u četi bila je ćelija, koja se sastajala bar jednom nedeljno, a obično i češće. Samo u drugoj polovini aprila 1944. ćelije Prešernove brigade održale su ukupno 33 redovna, 15 vanrednih, 7 »le-tećih« i 13 studijskih sastanaka.⁹² Svaki član je bio zadužen za svoj sektor rada (vojni, politički, kulturno-prosvetni, za dopisivanje sa ranjenicima koji su bili na lečenju u bolnicama, za odnose sa civilnim stanovništvom itd.) i svake večeri je na sastanku morao da referiše svome sekretaru, odnosno ćeliji, o tome šta je uradio.

⁹⁰ Zb. VI, knj. 8, dok. 66; Zb. VI, knj. 9, dok. 153; Zb. VI, knj. 10, dok. 81; Zb. VI, knj. U, dok. 2, 55 i 103; »Partizanski dnevnik« od 3. i 29. 1. 1944.

⁹¹ IIRP, fase. 276-III (14-dnevni partijski izveštaj Preš. br. od 2. 5. 1944).

⁹² Isto.

Naročita se pažnja posvećivala odnosu i brizi za ranjenike, s obzirom na to da je od toga u velikoj meri zavisio i moral jedinice. Drugarstvo u jedinicama bilo je tako razvijeno da nije bio redak slučaj da su ginuli ili ranjavani borci koji su u najtežim prilikama pokušavali da spasu svoje ranjene drugove i izvlačili ih sa položaja u pozadinu. Međutim, briga za ranjenike se nije ograničavala samo na izvlačenje sa položaja, pružanje prve pomoći i upućivanje u bolnicu, već se sa njima održavala veza i za vreme njihovog lečenja. Partijska organizacija se brinula da ranjenici budu obavешtavani o stanju u njihovoj jedinici, a drugovi su im slali i razne poklone u vidu cigareta, meda, sira i drugih namirnica.

Veoma se pazilo na pravilne odnose sa stanovništvom. Oni su bili, po pravilu, skoro uvek odlični, ali ipak je trebalo paziti da se ne učini kakva greška koja bi ove odnose mogla da pomuti i koju bi neprijateljeva propaganda odmah iskoristila. U tom pogledu veoma osetljivo pitanje je bilo snabdevanje naših jedinica, s obzirom na to da je brigada uglavnom dejstvovala u pasivnim područjima gde je seljacima čak za svoje potrebe nedostajalo hrane. Stoga je otkup trebalo izvoditi preko organa narodne vlasti, kako bi bilo postignuto ravnomerno i pravedno opterećenje svakog pojedinca.

Ponekad se ipak dešavalo da su pojedinci silom uzimali hranu. Tako je, na primer, jedna drugarica u nekom selu ukrala četiri kilograma hleba. Pošto je ona već jednom ranije bila osuđivana na prinudan rad, ovom prilikom je vojni sud zauzeo veoma oštar stav, pa ju je osudio na smrt sa motivacijom da je njenim postupkom veoma narušen ugled naše vojske kod stanovništva koje i samo oskudeva i da osudu treba objaviti u selu gde je bila učinjena krađa.⁹³ Kazna ipak nije bila izvršena, s obzirom na to da je ona imala mogućnost da moli za oprostjenje predsedništvo SNOS,⁹⁴ što je i učinila. Ono joj je kaznu oprostilo, nadajući se da se kod nje nešto slično neće nikad više ponoviti.

⁸³ IIRP, fase. 280 a-IV (dopis štaba Preš. br. od 30. 8. 1944).

⁹⁴ SNOS — »Slovenski narodnoosvobodilni svet« (Slovenačko narodnooslobodilačko veće).

Što se tiče sudova, oni su imali po tri člana — jedan iz redova boraca, politički komesar i vojni starešina. Pored članova, postojao je i vojni tužilac. Vojni sud je mogao izreći sledeće kazne: ukor, konfiskaciju imovine, progon, prinudni rad, teški prinudni rad i smrtnu kaznu. Za smrtnu kaznu tražila se saglasnost sva tri člana. Na smrt su bili osuđivani samo oni koji su se ogrešili o natježe prestupe, među njima i borci koji bi pobjegli sa položaja i tamo ostavili svoje oružje, borci koji bi pobjegli iz radničkog bataljona gde su se već nalazili na izdržavanju kazne teškog prinudnog rada i borci koji bi pri bekstvu iz svoje jedinice ubili svoga druga itd.

Demokratičnost brigadnog vojnog suda se nije ogledala samo u njegovom sastavu, već i u tome što je optuženik imao pravo na svog branioca, kao i u tome što su rasprave mogle biti i javne.

Brigadni vojni sud se održao sve do septembra 1944. kada je bio ukinut. Umesto brigadnih delovao je korpusni vojni sud sa posebnim senatom u svakoj diviziji.

Lakše prestupe kažnjavale su odgovarajuće starešine disciplinskim kaznama. Međutim, gvozdена disciplina koja je vladala u partizanskim jedinicama postizala se, pre svega, metodom drugarskog ubeđivanja. Disciplinskim kaznama ili vojnom sudu se pribegavalo u izuzetnim slučajevima kada su bili u pitanju ljudski životi i ugled naše armije i kada ubeđivanje nije pokazalo odgovarajuće rezultate.⁹⁵

Borba sa Gestapoom

Borba sa neprijateljevom obaveštajnom službom i njegovim agentima, koji su uspeali da se uvuku u naše jedinice, bila je od prvorazrednog značaja za uspeh akcija

⁹⁵ IIRP, fase. 280 a-VI (dopis sudskog odeljenja GŠS od 16. 10. 1943. i izveštaj sudskog odseka 9. korpusa od 5. 9. 1944); IIRP, fase. 280-V (Naredba štaba 31. div. od 4. I 1944); IIRP, fase. 276 a-IV (izveštaj javnog tužioca 31. div. od 7. 7. 1944); IIRP, fase. 280-IV (politički izveštaji štaba Preš. br. od 24. 3. 1944. i 23. 4. 1944); IIRP, fase. 276-II i 276-III (14-dnevni partijski izveštaji Preš. br. od 16. 4. 1944. i 2. 5. 1944); IIRP, fase. 280 a-I (izveštaj štaba Preš. br. od 21. 1. 1944); Obaveštajni dnevnik; »Osvobodilni boj«; SUB NOR Slovenije (sećanja Dorè Osolin).

brigade, naročito u početnom periodu kada se kontraobaveštajna služba tek formirala i sticala prva iskustva. Neprijatelj je u periodu 1943. i u prvim mesecima 1944. godine imao veliko preimućstvo, koje je svestrano koristio. Upravo u to vreme brigada je, krivicom neprijateljeve agenture, doživljavala najveće udare, pa i poraze.

Neprijatelju su pristizali podaci o Prešernovoj brigadi i drugim našim jedinicama raznim kanalima — preko obaveštajne mreže na terenu, koju je već ranije organizovala žandarmerija, preko agenata, koji su u brigadu upućivani kao dezertteri iz nemačke vojske, pa i preko dezerttera iz partizanskih jedinica.

Poneki seljaci su izveštavali nemačke žandarmerijske stanice o nailasku partizanskih jedinica iz straha pred neprijateljevim represalijama. Njihovi podaci su često bili netačni i dostavljani su kada naših jedinica nije više bilo u selu. Naše komande i organi narodne vlasti borili su se i protiv takvog javljanja neprijatelju i ispunjavanja njegovih naređenja. Međutim, neprijatelj je imao u selima i tajne izveštače, koje je često bilo veoma teško otkriti.

Mnogo opasniji od terenskih obaveštajaca bili su agenti koje je neprijatelj slao neposredno u jedinice. Imali su, naime, mogućnost da dođu do potpuno tačnih podataka o brojnom stanju, naoružanju, moralno-političkoj situaciji u jedinici i namerama jedinice. Bilo je veoma teško od stotine dezerttera iz nemačke vojske pronaći upravo one koji su stupili u partizanske redove sa zlim namerama. To je bilo utoliko teže i stoga što ih je neprijatelj pre stupanja u partizane pripremao u posebnoj školi za agente, koja se nalazila u Celovcu u Koruškoj. Neki agenti su se, zahvaljujući »zalaganju« i »dobrom« radu, probili čak i na komandne položaje, pa su kao komandiri, komandanti ili politički komesari imali još više mogućnosti za uspešan neprijateljski rad. Zimi 1943/44. godine su kao neprijateljevi agenti bili otkriveni jedan politički komesar bataljona u Prešernovoj brigadi, komandant jednog bataljona u Vojkovoj brigadi i šef operativnog odseka u štabu 31. divizije.

Gestapo je kao agente u Prešernovu brigadu slao i lepe devojke sa zadatkom da pridobiju naklonost funkcionera i tim putem izvlače potrebne podatke. Takav slučaj

je bio sa jednom devojkom iz Vižmarja iznad Ljubljane, koja je imala zadatak da prikupi podatke o Prešernovoj brigadi, a zatim da se vrati u Skofju Loku u Gestapo. Međutim, naša kontraobaveštajna služba bila je na vreme obaveštena da je ona pre stupanja u partizane bila često u društvu najokorelijih Gestapovaca. Na saslušanju je priznala svoju ulogu i zadatke koje je morala da obavi.⁹⁶

U drugom slučaju Gestapo je u Prešernovu brigadu poslao dva brata. Jedan od njih postao je sumnjiv. Bio je zatvoren i prilikom saslušanja priznao da je neprijateljski agent. Tom prilikom je izdao i svog brata, koji se više nije nalazio u jedinici. On se, naime, namerno ranio samo zbog toga da bi dospeo u bolnicu »Franju«, saznao za njenu lokaciju, kasnije pobjegao i Nemcima kazao gde treba da traže partizansku bolnicu.⁹⁷

Nemačka komanda i Gestapo nisu slali svoje agente u brigadu samo radi prikupljanja obaveštajnih podataka, već su oni imali i razne druge zadatke. Često se na marševima dešavalo da je bila prekinuta veza ili da je neko od njih »greškom« opalio upravo kada se kolona kretala u blizini kakvog neprijateljskog uporišta. Pored toga, oni su širili među borcima nezadovoljstvo i alarmantne vesti, u borbama bili nosioci panike, a često i pripucavali na rukovodioce.

To se događalo i u toku neprijateljeve ofanzive »Traufe« tadašnjem zameniku komandanta 2. bataljona Karlu Leskovcu kada je jedan agent, koji je bio borac tog bataljona, u borbi na Pečani ispod Ratitovca više puta opalio na njega, ali ga nije pogodio. Čim su ostali borci to primećili, odmah su pritrčali i na licu mesta ubili svoga »druga«.⁹⁸

Da priče o neprijateljskim agentima u Prešernovoj i ostalim brigadama nisu bile izmišljene, dokazuje izjava jednog nemačkog oficira, koji je prebegao u našu vojsku.

⁹⁶ Arhiv Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove — u daljem tekstu RŠUP, VOS 1-89 (izveštaj sudskog odseka Preš. br. od 10. 2. 1944); Loški muzej, fase. E (izveštaj komisije VOS Škofja Loka od 22. 2. 1944).

⁹⁷ Sećanje Karla Leskovca i Rudolfa Hribernika Svaruna.

⁹⁸ Sećanje Karla Leskovca.

On je tom prilikom izjavio da »nemački gestapo ima u brigadama svoju mrežu i da je često čuo za naziv 'Prešernova brigada' i kako su Nemci bili obaveštavani o pokretima naših jedinica. ...«

Prešernova brigada, a i ostale naše jedinice, borbu sa neprijateljskim agentima vodila je na razne načine.

O svakom novom borcu sa terena su prikupljani podaci o njegovom ponašanju do stupanja u narodnooslobodilački pokret. Ako podaci nisu bili povoljni, borac bi bio stavljen pod prismostru. Borcima nije bilo dozvoljeno da pojedinačno dolaze iz jedinice i uspostavljaju kontakte sa meštanima. Bila je uvedena i cenzura pošte, koju su borci slali na teren i koju su primali. Često je pretresana njihova lična oprema da bi se pronašli eventualni znaci raspoznavanja, koje su upotrebljavali neprijateljevi agenti (metalni novac određene vrednosti, marama, razne značke itd.). Naročita pažnja se obraćala na borce koji su širili neistinite i alarmantne vesti, na marševima kidali vezu, a u borbama bili uzročnici panike.

Od naročitog značaja za borbu protiv Gestapoa bila je OZNA,¹⁰⁰ čiji su poverenici se nalazili u štabovima svih brigada. Oni su organizovali kontraobaveštajnu službu u svim nižim jedinicama. I partijske organizacije i njeni članovi su budno pratili sve pojave koje bi mogle da budu posledica rada neprijateljevih agenata.

Međutim, nije se moglo očekivati da će uvođenje kontraobaveštajne službe i budnost komunista i ostalih boraca usloviti hvatanje svih gestapovskih agenata i tako sprečiti štetne posledice njihovog delovanja. Stoga su bile neophodne i razne druge mere. Jedinice se nisu smele zadržavati na jednom mestu više od tri dana. Ukoliko su se češće premeštale, utoliko je manja bila opasnost da će ih neprijatelj iznenaditi.

Mnogi neprijateljevi iznenadni udari bili su uspešni zbog toga što su jedinice na odmoru, maršu ili na borbenim položajima bile nedovoljno osigurane. Stoga je komanda 31. divizije ukazivala da treba uvek računati na mogućnost susreta sa neprijateljem da se treba osiguravati patro-

⁹⁹ IIRP, fase. 16-111 (izveštaj Viktora Avbelja od 16. 9. 1944).

¹⁰⁰ OZNA — odeljenje za zaštitu naroda.

lama, prethodnicama i zaštitnicama, pa i pobočnicama ako postoji opasnost od neprijateljevog napada u bok kolone.¹⁰¹

Pošto i obavljanje stražarske službe nije bilo na visini, bilo je naređeno da straže, zasede i osmatrače treba postaviti na takva mesta odakle imaju pregled nad prilazima, a da su oni dovoljno udaljeni da bi se u slučaju neprijateljevog napada jedinica mogla pripremiti za odbranu. Da bi straža mogla da zadrži neprijateljevo nastupanje, u nju su određivana i po tri borca, a na važnijim pravcima dodeljivan im je i po jedan puškomitraljezac. Oko logora su određivane i patrole.¹⁰²

Uvedene su bile veoma drastične kazne protiv onih boraca koji su nesavesnim obavljanjem službe dovodili u opasnost živote svojih drugova.¹⁰³

Takvim i raznim drugim merama, intenzivnim idejno-političkim radom u jedinicama i vojnim usavršavanjem boraca i starešina delatnost neprijateljevih agenata u jedinicama Prešernove brigade bila je uskoro paralisana. Nekih većih iznenađenja od neprijatelja više nije bilo, a brigada je iz dana u dan postizavala sve veće uspehe.¹⁰⁴

¹⁰¹ Zb. VI, knj. 9, dok. 123.

¹⁰² Gorenjski muzej, fase. 8—29 (zapovest štaba Preš. br. od 17. 1. 1944).

¹⁰³ Stražarska trojka 1. bataljona je 6. marta 1944. pobegla sa položaja kada je primetila približavanje nemačke kolone. Tom prilikom je ostavila i svoj puškomitraljez. Posledica tog postupka bio je iznenađan napad neprijatelja na 3. četu tog bataljona i gubici od 4 poginula, 4 ranjena i više nestalih boraca. Trojka je uhvaćena kada se već htela predati neprijatelju, stavljena pred vojni sud i osuđena na smrtnu kaznu.

¹⁰⁴ Zb. VI, knj. 7, dok. 233; Zb. VI, knj. 8, dok. 68, 115 i 144; Zb. VI, knj. 9, dok. 123; Zb. VI, knj. 11, dok. 2; IIRP, fase. 280-V (dopis štaba 9. korpusa od 26. I 1944); IIRP, fase. 73-1 (izveštaj obav. odseka 9. korpusa od 13. 1. 1944); IIRP, fase. 16-111 (izveštaj Viktora Avbelja od 16. 9. 1944); IIRP, fase. 276 a-IV (izveštaj javnog tužioca 31. div. od 30. 6. 1944); Gorenjski muzej, fase. 8—29 (zapovest štaba Preš. br. od 17. 1. 1944); IIRP, fase. 280-V (dopis sudskog odseka Preš. br. od 10. 2. 1944); RSUP, VOS 1—89 (izveštaj sudskog odseka Preš. br. od 31. 12. 1943); Loški muzej, fase. E (izveštaji komisije VOS Skofja Loka od 2, 4, 11, 14. i 22. 2. 1944); IIRP, n.a., fase. 7-II (izveštaji žandarmerijske stanice Javorje); IIRP, n.a., fase. 7-VI (izveštaji žandarmerijske stanice Poljane); »Osvobodilni boj«; Obaveštajni dnevnik; SUB NOR Slovenije (sećanje Rudolfa Hribernika Švaruna, Jože Košira i Karla Leskovca).